

УДК 657.62:657.41

DOI: https://doi.org/10.31521/modecon.V52(2025)-04

Галкін В. В., старший викладач, Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв, Україна

ORCID ID: 0000-0003-4685-9630

e-mail: halkinvv@mnau.edu.ua

Аналіз активів та капіталу підприємства

Анотація. У статті обґрунтовано необхідність аналізу активів підприємства, які поділяються на необоротні, постійні оборотні та змінну частину оборотних активів. Розглянуто політику їх формування: консервативну, що ґрунтується на використанні власного капіталу й довгострокових зобов'язань для покриття всіх груп активів; агресивну, за якої постійні пасиви спрямовуються лише на фінансування необоротних активів; компромісну, яка забезпечує баланс між вартістю капіталу та ризиком нестачі фінансових ресурсів. Висвітлено інструменти фінансового аналізу активів – горизонтальний, вертикальний, порівняльний, факторний аналіз та аналіз фінансових коефіцієнтів. Особливу увагу приділено оцінюванню дебіторської заборгованості за видами: довгостроковою, поточною та безнадійною. Проаналізовано структуру капіталу підприємства залежно від галузевих особливостей, тривалості виробничого циклу, періоду кругообігу капіталу, рівня привабливості продукції та ступеня отримання прибутку. Зроблено висновки щодо змін у вартості активів і власного капіталу на основі фінансових коефіцієнтів.

Ключові слова: активи; дебіторська заборгованість; капітал підприємства; фінансовий аналіз; коефіцієнт.

Halkin Vasyly, senior teacher, Mykolayiv National Agrarian University, Mykolayiv, Ukraine

Analysis of Assets and Capital of the Enterprise

Abstract. Introduction. The article justifies the analysis of an enterprise's assets, which are divided into three categories: non-current assets (e.g., fixed and intangible assets), permanent current assets (e.g., minimum cash balances in current accounts), and changes in current assets (i.e., the difference between actual and minimum current asset needs). The company's asset formation policy is also justified: a conservative policy uses equity and long-term liabilities to form non-current assets, the fixed part of current assets, and the variable part of current assets. An aggressive policy uses equity and long-term liabilities, which together constitute permanent liabilities, only to form non-current assets. A compromise policy balances the cost of capital with the risk of insufficient financial resources (i.e., attracted sources).

The main components of the financial analysis of assets (horizontal analysis, vertical analysis, comparative analysis, analysis of financial ratios, and factor analysis) and receivables are presented. This analysis includes long-term, current, and bad receivables. The enterprise's capital structure depends on industry-specific production, the duration of the production cycle, the company's real turnover periods, consumer attractiveness, and the degree of profit generation. Relevant conclusions are drawn regarding changes in asset and equity values based on financial ratios.

Purpose. The main purpose of analyzing the assets and equity of a company is to assess and justify changes in assets based on financial ratios.

Results. The components of the financial analysis of the company's assets, including accounts receivable, and the structure of equity are outlined.

Conclusions. The review demonstrates that objective conclusions can be drawn from financial ratios regarding the general trend of increases or decreases in asset and equity values.

Keywords: assets; accounts receivable; enterprise capital; financial analysis; ratios.

JEL Classification: G32.

Постановка проблеми. Специфіка аналізування активів та власного капіталу полягає у дослідженні їхньої структури та динаміки, а також у визначенні впливу на фінансовий стан підприємства.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженню питання аналізування активів та власного капіталу підприємства присвячено праці ряду науковців, серед яких: Базілінська О. Я. [2], Момот Т. В. [3], Поддєрьогін А. М., Білик М. Д., Буряк Л. Д. [4], Єгорова О. В., Дорогань-Писаренко Л. О., Тютюнник Ю. М. [5], Скаско О. І., Майор О. В., Тимчишин-Чемерис Ю.

В., Нашкерська М. М., Виклюк М. М., Килин О. В., Атаманчук З. А., Свелеба Н. А. [6], Тесленко Т. І. [9], Щербань О. Д., Насібова О. В., Сухоруков Р. В. [10], Пилипенко О. В. [11] та інші. Проте існує необхідність подальшого вивчення цього питання з урахуванням ринкових відносин.

Формулювання цілей дослідження. Метою обґрунтування зазначеного аналізування є представлення складових фінансового аналізу активів підприємства, зокрема дебіторської заборгованості, та структури власного капіталу.

¹Стаття надійшла до редакції: 25.08.2025

Received: 25 August 2025

Виклад основного матеріалу дослідження.

Підґрунтям для забезпечення господарської діяльності будь-якого підприємства є активи. Згідно з Національними положеннями (стандартом) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», активами є ресурси, керовані підприємством, застосування яких призведе до отримання дохідності в перспективі [1].

При аналізуванні стану та структури активів підприємства доцільно виділити наступні етапи: вертикальний та горизонтальний аналіз активів; аналіз коефіцієнтів структури активів; аналіз оборотних та необоротних активів; якісна характеристика основних засобів [2].

Вертикальний аналіз відображає структуру активів підприємства, показники структури розраховуються у відсотках до валюти балансу [3]. Горизонтальний аналіз узагальнюється в аналітичних таблицях, у яких абсолютні показники доповнюються відносними темпами зростання або зниження.

Фінансова система компанії функціонує завдяки безперервному руху грошових коштів, швидкість і масштаб якого визначають її ефективність. Саме цей рух відкриває та завершує кругообіг капіталу підприємства та забезпечує обіг його ресурсів. Грошовий обіг на підприємстві є ключовим елементом загальної системи фінансових процесів [4].

Усі активи підприємства поділяють на три групи: необоротні; постійна частина оборотних активів; змінна частина оборотних активів.

Необоротні активи охоплюють матеріальні та нематеріальні ресурси, що перебувають на балансі компанії та мають очікуваний строк корисного використання понад один рік. До цієї групи належать основні засоби (будівлі, споруди, обладнання, транспортні засоби, інвентар тощо), інші необоротні матеріальні ресурси (бібліотечні фонди, малоцінні необоротні активи) та нематеріальні активи (програмне забезпечення, авторські та суміжні права та інші нематеріальні цінності).

Постійні оборотні активи – це та частина оборотних активів, яка необхідна для забезпечення мінімальних потреб безперебійного функціонування (мінімальний залишок грошових коштів на поточних рахунках для покриття поточних витрат, мінімальний страховий запас сировини та матеріалів).

Змінна частина оборотних активів – різниця між фактичним і мінімально необхідним рівнем.

Залежно від джерел фінансування активів та їх співвідношення виділяють три стратегії управління активами: консервативну, агресивну та компромісну [5, 6].

Консервативна стратегія передбачає формування необоротних і постійних оборотних активів за рахунок власного капіталу та довгострокових зобов'язань. Короткострокові кредити та позики залучають лише за необхідності для фінансування частини змінних оборотних активів.

Агресивна стратегія полягає у фінансуванні всіх оборотних активів переважно за рахунок короткострокових позикових коштів, тоді як власний капітал та довгострокові зобов'язання покривають лише необоротні активи.

Компромісний підхід поєднує переваги обох стратегій та передбачає фінансування необоротних і постійних оборотних активів переважно за рахунок власного капіталу і довгострокових джерел, а змінних активів – за рахунок короткострокових зобов'язань.

Фінансовий аналіз діяльності підприємства здійснюється за кількома напрямками. Горизонтальний аналіз дозволяє оцінити динаміку основних фінансових показників за кілька періодів, визначити абсолютні та відносні зміни, темпи зростання та тенденції розвитку.

Вертикальний аналіз базується на структурному співвідношенні складових фінансової звітності. Порівняльний аналіз передбачає зіставлення фактичних результатів із плановими або нормативними значеннями, а також із галузевими показниками.

Коефіцієнтний аналіз застосовується для обчислення фінансових коефіцієнтів ліквідності, фінансової стабільності, рентабельності тощо. Факторний аналіз визначає вплив окремих факторів на результативні показники діяльності.

Дослідження структури активів здійснюється шляхом порівняння балансових показників на початок та кінець звітного періоду з розрахунком абсолютного та відносного приросту активів [7]. Якщо коефіцієнт зростання активів нижчий за одиницю, це свідчить про зниження обсягів господарської діяльності підприємства.

У випадках, коли зростання запасів випереджає загальний приріст активів, необхідно оцінити структуру запасів та ефективність управління ними. Аналогічно проводиться аналіз капітальних інвестицій та довгострокових фінансових вкладень, щоб встановити їх обґрунтованість та доцільність. Якщо обсяг незавершених інвестицій незначний або стабільний, варто оцінити перспективи завершення будівельних та інвестиційних проєктів.

Збільшення запасів без відповідного зростання доходів свідчить про уповільнення оборотності, що негативно впливає на фінансовий стан. Коефіцієнт оборотності запасів розраховується як співвідношення чистого доходу до вартості запасів. Його зниження сигналізує про уповільнення руху запасів і потребує аналізу причин накопичення продукції та незавершеного виробництва.

Дебітори – це юридичні та фізичні особи, які мають заборгованість перед підприємством за результатами минулих операцій [8]. Дебіторська заборгованість – це сукупність боргів дебіторів на певну дату. Вона буває довгостроковою (не планується до погашення протягом року) та поточною (повертається протягом операційного циклу або 12 місяців).

Безнадійна дебіторська заборгованість – це борги, щодо яких існує впевненість у неповерненні або минув строк позовної давності.

Зростання дебіторської заборгованості негативно впливає на фінансову стабільність і потребує детального аналізу причин. Частково його може виправдати збільшення обсягів продажів, однак наявність сумнівних боргів погіршує платоспроможність підприємства [9].

Головною метою аналізу структури капіталу є оптимізація співвідношення власних і позикових коштів для забезпечення фінансової стійкості та ефективного використання ресурсів [10]. Формування структури капіталу залежить від галузевої специфіки, тривалості операційного циклу, етапу розвитку компанії, конкурентних позицій продукції, ринкової кон'юнктури та рівня прибутковості. Висока рентабельність дозволяє збільшувати капіталізацію прибутку і менше покладатися на позикові ресурси.

Під час аналізу враховують середні темпи приросту фінансових ресурсів, частку власного капіталу, рентабельність, ліквідність активів тощо. Власний капітал визначають як різницю між активами та зобов'язаннями.

Виділяють два основні види ризиків. Фінансовий ризик пов'язаний із використанням позикового капіталу. Підприємницький ризик зумовлений невизначеністю прибутковості активів навіть за відсутності боргів і залежить від ринкових змін, вартості ресурсів та структури витрат. Чим вищою є частка постійних витрат, тим більш чутливим є прибуток підприємства до коливань ринку. Високий рівень операційного левериджу характерний для капіталомістких виробництв, що потребують стабільного завантаження потужностей і не можуть гнучко реагувати на падіння попиту. Це робить такі підприємства більш уразливими у періоди спаду економіки [11].

Під час аналізу власного капіталу оцінюють зміни в його обсягах та структурі, порівнюючи темпи зростання активів і власних фінансових ресурсів. Якщо активи зростають швидше, ніж власний капітал, це сигналізує про зменшення ролі власних джерел фінансування та збільшення залежності від зовнішніх ресурсів [7].

Фінансово-господарська діяльність підприємства охоплює управління грошовими потоками, матеріальними ресурсами та нематеріальними активами. Безперервність операційних процесів забезпечує постійний рух цих ресурсів у рамках кругообігу. Звітні дані виступають базою для поетапного аналізу ключових аспектів діяльності та формування висновків на основі розрахованих коефіцієнтів. Об'єктами такого аналізу є структура й динаміка активів із визначенням абсолютних та відносних приростів, стан дебіторської заборгованості, зміни у власному капіталі та обсяг зобов'язань, що напряму пов'язані з виконанням договірних зобов'язань.

Оцінювання доходів доцільно проводити у взаємозв'язку зі змінами в активах, капіталі та зобов'язаннях. Це дозволяє використовувати співвідношення темпів зростання як індикатор ефективності використання ресурсів: зростання доходів і власного капіталу при контрольованому рівні зобов'язань свідчить про підвищення віддачі активів і зміцнення фінансової стійкості. Для комплексної діагностики ефективності застосовується система показників, що відображають прибутковість, фінансовий стан, ліквідність і платоспроможність. Результати інтегруються за допомогою факторних моделей, таких як розширена схема DuPont, аналіз відхилень і сценарні порівняння зі стрес-тестуванням. Узагальнення фінансових коефіцієнтів дає змогу не лише підсумувати аналіз, а й визначити, які відхилення зумовлені зовнішніми факторами (цінові шоки, зміна кон'юнктури) або внутрішніми управлінськими рішеннями (структура асортименту, ефективність виробництва, політика запасів). Це необхідно для формування цільових заходів підвищення результативності.

Портфельний аналіз у системі стратегічного управління розглядається як інструмент кількісно-якісної оцінки та ранжування бізнес-напрямів, продуктів і проєктів за критеріями дохідності, ризику та потреби у капіталі. Його завданням є створення збалансованого набору ініціатив, де інвестиції спрямовуються у перспективні напрями, тоді як малоефективні або неперспективні активності підлягають скороченню чи припиненню. Конкурентні переваги досягаються через раціональний перерозподіл грошових потоків між бізнес-одинацями з урахуванням бюджетних обмежень, вартості капіталу та бажаного рівня ризику.

Ефективність портфельного аналізу як інструмента прийняття рішень залежить від коректності зіставлення альтернатив за єдиною оціночною базою, проведення аналізу чутливості ключових припущень, тестування стійкості до ринкових і макроекономічних шоків, а також від належної організації виконання через покрокові механізми та систему метрик, що пов'язують використання капіталу з цільовими фінансовими орієнтирами. Такий підхід дозволяє узгоджувати ресурси з траєкторією зростання підприємства, підтримувати баланс між поточною рентабельністю та довгостроковою вартістю бізнесу, а також мінімізує ризик утримання активів, що не забезпечують необхідної віддачі [12].

Будь-який бізнес функціонує завдяки сукупності процесів, що формують його грошові потоки. Одним із ключових серед них є процес постачання, який виступає початковою фазою кругообігу. Надходження засобів і предметів виробництва створює основу для основної діяльності підприємства та є важливою складовою економічного обігу капіталу [13].

Висновки. При аналізі активів підприємства доцільно порівнювати загальний коефіцієнт вартості

активів та показники за їх видами, які визначаються відносними показниками (коефіцієнтами) за кожним видом активу балансу шляхом зіставлення показників на початок і кінець звітної періоду. Встановлюються ситуації надлишкового накопичення виробничих запасів, незавершених капітальних інвестицій, уповільнення обороту запасів або надлишкового накопичення залишків готової продукції.

У ході аналізу необхідно оцінити структурну зміну довгострокових і поточних боргів дебіторів, а також їх

динаміку за відповідні звітні терміни. У разі значного збільшення (вище десяти відсотків) авансових платежів необхідно проаналізувати їх доцільність.

Також слід звертати увагу на коефіцієнт збільшення капіталу підприємства: якщо капітал зростає через дооцінку необоротних активів і перевищує коефіцієнт активів компанії або показник власного капіталу, доцільно провести внутрішнє дослідження щодо можливого завищення суми активів.

Література:

1. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73 ; станом на 6 березня 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text> .
2. Базилінська О. Я. Фінансовий аналіз : теорія та практика : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2009. 328 с.
3. Момот Т. В. Конспект лекцій з дисципліни «Фінансовий аналіз» Харків : ХНАМГ, 2010. 183 с.
4. Поддєрьогін, А. М., Білик, М. Д., Буряк, Л. Д., та ін. Фінанси підприємств : підручник / кер. авт. кол. і наук. ред. А. М. Поддєрьогін. Київ : КНЕУ, 2008. 552 с.
5. Єгорова О. В., Дорогань-Писаренко Л. О., Тютюнник Ю. М. Економічний аналіз: навчальний посібник. Полтава : РВВД ПДАА, 2018. 290 с.
6. Фінансовий менеджмент: навч. посібник / О. І. Скаско та ін. Львів : Растр-7, 2018. 415 с.
7. Фінансовий аналіз : робочий зошит для виконання практ. завдань здобувачами першого (бакалаврського) рівня вищої освіти ОПП «Облік і оподаткування» спеціальності 071 «Облік і оподаткування» денної форми здобуття вищої освіти / уклад. В. В. Галкін, Т. В. Галкіна. Миколаїв : МНАУ, 2023. 30 с. URL: <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/15642>.
8. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку : Наказ Міністерства фінансів України від 08.10.1999 р. № 237 ; станом на 3 листоп. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99#Text>.
9. Тесленко Т. І. Сутність та порядок формування резерву сумнівних боргів. *Modern Economics*. 2018. №10. С. 129-133. URL: <https://modecon.mnau.edu.ua/issue/10-2018/teslenko.pdf>.
10. Щербань О. Д., Насібова О. В., Сухоруков Р. В. Методи регулювання та оптимізації структури капіталу підприємства. *Економіка та держава*. 2017. №12. С. 82-88. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/server/api/core/bitstreams/c591afb0-9b11-49a6-b3ab-6b1a29c57693/content>.
11. Пилипенко О. В. Стратегічний аналіз : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / За заг. ред. М. І. Ковалю. Київ : ДП «Вид. дім Персонал», 2018. 350 с.
12. Галкін В. В. Сутність фінансового аналізу та цільові орієнтири підприємства. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. Серія економічна. Серія юридична*. 2025. Вип. 45. С. 490-498. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.17049332>.
13. Галкін В. В., Мещеряков А. А. Економічна сутність зобов'язань та розрахунків підприємства. *Modern Economics*. 2024. №47. С. 20-26. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V47\(2024\)-03](https://doi.org/10.31521/modecon.V47(2024)-03).

References:

1. Ministry of Finance of Ukraine. (2025). *On Approval of the National Accounting Standard 1 «General Requirements for Financial Reporting»*. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text>.
2. Bazilinska, O. Ya. (2009). *Finansovyi analiz: teoriia ta praktyka*. Tsentr uchbovoi literatury.
3. Momot, T. V. (2010). *Konspekt lektsii z dyscypliny «Finansovyi analiz»*. KhNAMH.
4. Poddierohin, A. M., Bilyk, M. D., & Buriak, L. D. (2008). *Finansy pidpriemstv* (7th ed.). KNEU.
5. Yehorova, O. V., Dorohan-Pysarenko, L. O., & Tiutiunnyk, Yu. M. (2018). *Ekonomichniy analiz: navchalnyi posibnyk*. RVVD PDAA.
6. Skasko, O. I., Maior, O. V., Tymchyshyn-Chemerys, Yu. V., Nashkierska, M. M., Vykluk, M. M., Kylin, O. V., ... Sveleba, N. A. (2018). *Finansovyi menedzhment: navchalnyi posibnyk*. Rastr-7.
7. Halkin, V. V., & Halkina, T. V. (2023). *Finansovyi analiz: robochyi zoshyt dlia vykonannia praktychnykh zavdan zdobuvachamy pershoho (bakalavrskogo) rivnia vyshchoi osvity OP «Oblik i opodatkovannia» spetsialnosti 071 «Oblik i opodatkovannia» dennoi formy zdobuttia vyshchoi osvity*. Mykolaiv National Agrarian University. <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/15642>.
8. Ministry of Finance of Ukraine. (2020). *On Approval of the National Accounting Regulation (Standard)*. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99#Text>.
9. Teslenko, T. I. (2018). The essence and order of forming the reservoir of domestic debts. *Modern Economics*, 10, 129-133. <https://modecon.mnau.edu.ua/issue/10-2018/teslenko.pdf>.
10. Shcherban, O. D., Nasibova, O. V., & Sukhorukov, R. V. Methods of Regulation and Optimization of Enterprise Capital Structure. *Ekonomika ta derzhava*, 2017, 12, 82-88. <https://repository.kpi.kharkov.ua/server/api/core/bitstreams/c591afb0-9b11-49a6-b3ab-6b1a29c57693/content>.

11. Pylypenko, O. V. (2018). *Stratehichniy analiz*. (Za zah. red. M. I. Koval). DP «Vyd. dim «Personal».
12. Halkin, V. V. (2025). Essence of financial analysis and enterprise target indicators. *Scientific Notes of Lviv University of Business and Law*, 45, 490-498. <https://nslubp.org.ua/index.php/journal/article/view/1731>.
13. Halkin, V., & Meshcheryakov, A. (2024). The Economic Essence of the Company's Obligations and Settlements. *Modern Economics*, 47, 20-26. [https://doi.org/10.31521/modecon.V47\(2024\)-03](https://doi.org/10.31521/modecon.V47(2024)-03).

Ця робота ліцензована Creative Commons Attribution 4.0 International License